

**Florina-Loredana Streinu
Irina-Maria Drăgănescu
Andreea-Florina Ratea-Cercel**

**Noutăți,
Sinteze,
Fișe practice
și teoretice**
conform DOOM3

Cuprins

I. Ortografie. Ortoepie

1. Valorile literelor și ale combinațiilor de litere
2. Semnele ortografice
3. Semnele de punctuație
4. Reguli de scriere și pronunțare literară a cuvintelor românești (partea 1)
5. Reguli de scriere și pronunțare literară a cuvintelor românești (partea 2)
6. Accentul
7. Scrierea cu literă mare sau mică
8. Scrierea compuselor
9. Scrierea derivatelor. Prefixe/prefixoide.
Sufixe/sufixoide.
10. Reguli de despărțire a cuvintelor în silabe. Despărțiri interzise/nerecomandabile

II. Clasele lexico-gramaticale

1. Adjectivul
2. Adverbul

3. Articolul
4. Conjuncția
5. Interjecția
6. Numeralul
7. Prepoziția
8. Pronumele
9. Substantivul
10. Verbul

I. Ortografie. Ortoepie

Accentul

Accentul poate fi fonetic sau (și) grafic.

Accentul fonetic

În limba română accentul este liber (cu poziție variabilă) ceea ce a condus la distingerea unor omografe:

- cuvinte (clase lexico-gramaticale/sensuri): *barem* adv. - *barem* s.n., *cavalerie* „ordinul cavalerilor” – *cavalerie* „parte a armatei”, *colonie* „apă de colonie” – *colonie* „localitate, teritoriu, grup”, *companie* „tovărășie, societate” – *companie* „unitate militară”, *haină* adj. f., - *haină* s.f., *torturi* pl. de la *tort* – *torturi* pl. de la *tortura*, *vestibul* „cavitate a urechii” – *vestibul* „încăpere”;
- forme gramaticale: pers.3 a III-a, sg.,ind. perfect simplu *cântă*, *încuie*, - prezent *cântă*, *încuie*.

Locul accentului în cuvânt

Conform normelor literare actuale, în limba română sunt:

- **oxitone** (accentuate pe **ultima** silabă):
 - cele mai multe cuvinte terminate în consoană:
con/vec/tor, *dis/co/bol*, *duș/man*, *ma/ri/nar*, *per/for/mer*;
 - unele cuvinte terminate în vocală (în afară de **ă**, **â**, **y**):
bo/le/ro, *ci/ti*, *de/ba/ra*, *ho|tă|rî*, *la/cra*, *ta/bu*, *pă|rea*;
- **paroxitone** (accentuate pe **penultima** silabă):

Noutăți, Sinteze, Fișe practice și teoretice conform DOOM3

- majoritatea cuvintelor terminate în vocală: *bo|dy*,
co|bo|râ|re, *co|h_{or}|tă*, *m_{er}|ge*, *ne|u|tru*, *plă|ce|re*,
sa|fa|ri;
- unele cuvinte terminate în consoană: *doc|tor*, *lec|tor*,
vec|tor, *vul|tur*;
- **proparoxitone** (accentuate pe **antepenultima** silabă):
ba|zi|li|că, *fa|mi|li|e*, *fu|ri|e*, *gi|ne|re*, *ma|fi|e*, *mo|tri|ce*
(nu *furie*, *mafie*);
- **superproparoxitone** (accentuate pe **a patra** silabă
dinspre sfârșitul cuvântului): *bi|vo|li|tă*, *că|lu|gă|ri|tă*,
doc|to|ri|tă, *la|po|vi|tă*, *ve|ve|ri|tă*.

La puține cuvinte, norma literară actuală admite două variante accentuale: *polip|polip*.

Nu există criterii precise pentru predicția locului accentului în toate cuvintele și formele și, de aceea, pot exista ezitări, mai ales în împrumuturi: *colibri*, *taxi*, (dar *maxi-taxi*), *tiramisu*.

În funcție de uzul literar actual, prezentele norme recomandă o singură accentuare la cuvinte (substantive, adjective) și nume proprii precum: *acatist*, *anafoo*.

În funcție de uzul literar actual, prezentele norme recomandă o singură accentuare la cuvinte (substantive, adjective) și nume proprii precum: *acatist*, *anaforă*, *anost*, *antic*, *aripă*, *avarie*, *axilă*, *bolnav*, *butelie*, *caracter*, *călugăriță*, *doctoriță*, *Dobrogea*, *dumincă*, *dușman*, *editor*, *februarie*, *fenomen*, *gingaș*, *intim*, *jilav*, *miros*, *penurie*, *picnic*, *pilotă*, *precaut*, *profesor*, *radar*, *regizor*, *satiră*, *simbol*, *simpozion*, *trafic*, *unic*, *vector*.

Unele accentuări **nerecomandate** de normă sunt percepute ca **greșite/inculte**: *amnistie*, *butelie*, *capsulă*, *email*, *seif* (corect *amnistie*, *butelie*, *capsulă*, *email*, *seif* - *seifuri*).

Cuvintele polisilabice pot avea, pe lângă accentul principal, mai puternic, și un accent secundar, mai slab: *aerodinamic, anteroposterior, autoacuzare.*

Accentuarea sufixelor

- cele mai multe sufixe **monosilabice** sunt **accentuate**: -*al, -an, -ar, -aș, -âș, -el, -giu, -ior, -ism, -ist, -iș, -iu, -lâc, -oi, -os, -șag, -șor, -tor, -ui* (*sculptural, african, celular, coborâș, cocoșel, românesc, brădet, macaragiu, dulăpior, fățiș, liliachiu, păsăroi, scorțos, vălmășag, mirositor, albăstrui);*
- unele sufixe **monosilabice** sunt **neaccentuate**: -*bil, -nic* (*repetabil, rodnic*);
- câteva sufixe **bisilabice** (-*ete, -iște*) sunt **accentuate** în unele cuvinte și **neaccentuate** în altele: *scumpete, foamete, cânepiște, iniște*;
- sufixele **trisilabice**, ca -(*ă*)*tate*, sunt întotdeauna **accentuate**: *bunătate*.
- Substantivele în **-re** provenite din „infinativul lung” al verbelor în -ea trebuie accentuate pe **sufix**: *prevedere, belvedere, întrevedere, plăcere, tăcere, vedere.*

- Este corectă o singură accentuare la formele verbale, accentuate pe sufix la conj. a II-a: *să tăceți*, nu *să taceți*, respectiv pe temă la conj. a III-a: *să bateți*, nu *să băteți*.

Numele românești de familie terminate grafic în **-iu** se accentuează corect în mod diferit, în conformitate cu originea și cu structura lor: *Alexiu*, *Costiniu*, *Dimitriiu*, *Gheorghiu*, *Grigoriiu*, *Vasiliiu*, dar *Ciubotariu*, *Coșeriu*, *Ferariu*, *Funeriu*, *Morariu*, *Olariu*, *Prunariu*, *Rotariu*.

La numele **proprie străine** trebuie verificată și respectată accentuarea din limba de origine: *Ankara*, *Auchan* [oșă], *Carrefour* [karfur], *Kuweit*, *Modena*, *Nicosia*.

Fac excepție numele intrate mai de mult în uz, cu forma parțial românicizată, adoptată prin tradiție: *Moscova* [maskva].

Accentul în cursul flexiunii

În flexiunea **nominală**:

- la marea majoritate a substantivelor, accentul este în cea mai mare parte **stabil**, inclusiv la cuvintele terminate în **-o** (împrumuturi mai recente, termeni de specialitate): *avocado*, *comando*, *credo*, *fiasco*, *flamingo*, *lumbago*, *mambo*;

- dar este **mobil** la:

- G. / D. sg. și pl. *nurori*, *surori*, față de N. /Ac. sg. *noră*, *soră*;
- substantivele neutre terminate în **-o** intrate mai de mult în limbă: *duo*, *loo*, *raodiu*, *teompo*, *veorsu*, *zeo*, la care accentul **se deplasează** pe acest **o** la sg. articulat și la pl.: *radioul*, *zeoul*, *radiouri*, *zeouri*.

În flexiunea **verbală**, accentul este mobil (plasat pe temă sau pe desinență), uneori chiar la același mod și timp, dar la persoane diferite: ind., perfect simplu *aduseși*, *aduserăm*.

Accentul grafic

De regulă, în scrierea limbii române nu se notează vocala accentuată.

Utilizarea accentului ascuțit ['] este permisă pentru a marca distincția dintre elemente omografe, dar neomofone, care diferă și prin poziția accentului, când nenotarea accentului ar putea duce la confuzii (uneori supărătoare), în cazul unor cuvinte/sensuri: *ácele* s. pl. art. de la *ac* – *acéle* adj. pron. f. pl. de la *acea*; *comédie* „întâmplare ciudată” – *comedie* „operă dramatică”;

cópii s.f. pl. de la *copie* – *copi* s.m. pl. de la *copil*; *véselă* adj. – *vesélă* s..

Se păstrează accentul grafic (ascuțit, circumflex, grav)
din limba de origine în:

- împrumuturi neadaptate: *bourrée, chou à la crème, ciné-vérité, col-roulé, consommé, córdoba oro, piet à, tête-à-tête, tiramisù;*
- nume proprii străine: *Asunción, Bâle, Côte d'Ivoire, Molière, San José.*

II. Clasele lexico-gramaticale

Adjectivul

La **pluralul** adjectivelor *anumit, destul, diferit, felurit, mult, numeros, puțin, tot*, **valorile** de **genitiv** și de **dativ** se redau tot prin formele de **acuzativ** cu prepoziția *a*, respectiv *la* : *opiniile a anumiți oameni, a se adresa la anumiți oameni.*

Multe adjective, tratate ca **defective** în unele surse, sunt atestate și pe lângă substantive de alt gen/număr decât cel indicat: *alcalino-pământos, aneroid, anofel, antimonic, bisect, covăsit, retrovers, sterlin, sudoripar, sulfurat, viran.*

! Anumite adjective **neologice** prezintă la **feminin diftongarea vocalei accentuate**: *analoagă, omoloagă, econoamă, pitorească*; iar **altele nu**: *autonomă, baladescă, burlescă, coșmărescă, dantescă, gigantescă, picarescă.*

Sunt invariabile o parte din adjectivele cu finala **-ce** (*atroce, eficace, factive, ferice, feroce, locvace, motrice, perspicace, precoce, propice, vivace*), în timp ce altele sunt variabile: *complice, novice, rapace, sagace, tenace, veloce, vorace.*

Alte adjective invariabile: *bej, bleumarin, ciclamen, ecosez, grej, instant, roz, vernil.*

Există **oscilații în uz** în cazul perechilor de adjective terminate în **-sor/-soriu, -tor/-toriu**: *pendul compensator, măsuri compensatorii, recurs compensatoriu; nerv depresor, efect depresoriu, zonă depresorie; proces inflamator, patologie inflamatorie; bloc/câmp/protocol operator, anatomie/ intervenție operatorie; tratament postoperator/accident/edem postoperatoriu; an preparator, măsuri/studii preparatorii, școală preparatorie; somn reparator, chirurgie reparatorie, măsuri reparatorii; aparat respirator, căi/mișcări respiratorii, viroză respiratorie.*

! La adjectivele **neologice** terminate în **-uu** (tipul *continuu, perpetuu* etc.) norma actuală **privilegiază** pronunțarea finalei ca diftong descendent **uŭ**, la fel se pronunță adverbul (*în*)*continuu* și substantivul *reziduu*.

În schimb se pronunță cu hiat substantivele: *continuum, perpetuum (mobile), vacuum, vacuumare*, ca și verbul *a continua*: (*el*) *continuă, să continue*.

Adjectivul se pune la **singular** în construcții precum *limba și literatura română*.

Pentru **G.D.** și **pluralul** adjectivului *grec* se folosesc formele adjectivului *grecesc*: *limba greacă*, dar *istoria limbii grecești*.

Scrierea adjectivelor compuse

Adjectivele (nepronominale) compuse propriu-zise (dintre care unele au și omonime adverbe sau substantive) se scriu în unul din următoarele trei moduri:

- cu cratimă;
- cu linie de pauză;
- într-un cuvânt.

I. Se scriu cu cratimă adjectivele **compuse nesudate** (dintre care unele sunt și substantive) cu structura:

- adj.+adj.:
- cu flexiune numai pe **ultimul** component: *bun-platnic* (pl. *bun-platnici*), *instructiv-educativ*, *literar-artistic*, *rău-platnic*;
- cu flexiune la **ambele** componente: *alb-argintiu* (pl. *albi-argintii*), *dulce-acrișor*;
- **invariabile**: *alb-negru* (*televizoare*);

Dar unele adjective asemănătoare cu cele de mai sus se scriu într-un cuvânt: *rozalb*.

- **repetate** identic: *mare-mare* „foarte mare”, *tot-tot*;
- **reluate** printr-un derivat (mai ales diminutival): *gol-goluț*, *nou-nouț*, *singur-singurel*, *singurică-singurea*;

Dar adjectivele repetate se pot scrie și cu **virgulă**: *mare, mare*; *gol, goluț*.

- adjective ce desemnează limbi: (*dicționare*) *croat-sârb*, *sârb-croat*;

Dar adjectivele asemănătoare cu vocala de legătură **o** formând o **unitate** se scriu într-un cuvânt: (*cehoslovac*).

- adj. folosit **invariabil** (desemnând o **culoare**) + adv. *deschis/închis*, exprimând o nuanță: *roșu-deschis*, *roșu-închis*;
- adj. + vocala de legătură **o** + adj., care exprimă un **raport** între cei doi termeni și au flexiune numai la **ultimul** component: *anglo-normand*, (f. *anglo-normandă*), *austro-ungar*, *burghezo-democratic*, *ceho-slovac* „dintre Cehia și Slovacia”, *chimico-farmaceutic*, *economico-financiar*, *franco-italo-*

spaniol, greco-catolic, indo-european, medico-legal, oralo-maxilo-facial, româno-american, sârbo-croat „dintre sârbi și croați”;

Dar adjectivele asemănătoare formând o **unitate** se scriu într-**un cuvânt** (*sârbocroat*).

- adv. + adj. (eventual provenit din participiu), compusul prezentând uneori o diferență de sens față de cuvintele de bază: *așa-zis „pretins”, bine-crescut „cuvios”, bine-cunoscut „celebru”, bine-venit „oportun, agreat”, liber-schimbist, nou-ales, nou-născut, nou-venit, propriu-zis, sus-citat, sus-menționat, sus-pus „cu o funcție / situație înaltă”.*

Dar compusele asemănătoare **sudate** se scriu într-**un cuvânt**, iar îmbinările **libere** de cuvinte care își păstrează sensul se scriu în cuvinte **separate**.

- care denumește un **punct cardinal** + adj.: *est-european, (f. est-europeană), nord-coreean, nord-vestic, sud-dunărean.*

II. Se scriu cu linie de pauză (încadrată de **blancuri**) între componentele lor principale formațiile care

cuprind cel puțin un adjectiv compus scris cu **cratimă**:
(*relațiile*) *ruso – nord-coreene* = dintre Rusia și Coreea de Nord;

Crivățul este un vânt nord – nord-estic = dinspre nord sau nord-est.

III. Se scriu într-**un cuvânt** adjectivele **sudate** (cu flexiune numai la **ultimul** component sau **invariabile**), cu structura:

- adj.+adj.: *rozalb* (f.pl. *flori rozalbe*);
- adj.+s.: *pursânge* „de rasă”;
- adj.+vocala de legătură **o**+adj. formând **o unitate** și având flexiune numai la **ultimul**.

element: *cehoslovac* „din fosta Cehoslovacia” (pl. *cehoslovaci*), *dacoromân* „român(esc) din Dacia”, *galoromanic* „romanic din Galia”;

Dar adjectivele asemănătoare care exprimă **un raport** între cei doi termeni se scriu cu **cratimă** (*cehoslovac*).

- adv.+adj.: *clarvăzător, dreptcredincios, preafericit*;

Dar compusele asemănătoare **mai puțin sudate** se scriu cu **cratima**, iar îmbinările libere-**separat**: *bine cunoscut* (*de toată lumea*) „știut bine”.

- compuse cu **numerale** cardinale și sens **colectiv** sau **distributiv**: *amândoi, câteșitrei, tustrei*.
- prep. **a + toate / tot** + adj.: *atoateștiutor, atotștiutor*;
- prep. + s. / adj.: *cuminte* „liniștit”, *deplin* „desăvârșit”;
- s. (uneori provenit din adj.) + adj.: *codalb, răufăcător* „infractor”, *răuvoitor* „cu rea voință”.

Dar compusele asemănătoare **mai puțin sudate** se scriu cu **cratimă**, iar îmbinările **libere - separat**: *cu minte* (~ *de copil*), *de plin* (~ *e plin*), *rău famat* „cu o proastă reputație”.

- prefixul **ne-** + adv. **mai** sau (rar) **prea** + adj. provenit din participiu: *nemaivăzut, nepreavăzut*.

Scrierea locuțiunilor adjectivale

Locuțiunile **adjectivale** (unele omonime cu locuțiunile **adverbiale**) se scriu în cuvinte separate: *altfel de, de bine, de damă, de nimic, de pomină, de prim ordin, de seamă, de sine stătător, de-o șchioapă, de suflet, din preajmă, fără precedent, la locul lui, nu știu cât, pe alese, pe potrivă, prin absurd, te miri cât*, dar și numeroase

Noutăți, Sinteze, Fișe practice și teoretice conform DOOM3

locuțiuni **împrumutate**: *ad litteram* (lat.), *a giorno* (it.), *à la carte* (fr.), *low cost* (engl.).